

SPACERKIEM PO ŻYDOWSKIM KAZIMIERZU

Szkoła Aktywnego Seniora
Kraków, 2009r.

Kazimierz, powstał na gruntach kilku osad, skupionych wokół Skalki i przy kościele św. Jakuba oraz wieś Bawół z kościołem św. Wawrzyńca.

W roku 1335, pomiędzy istniejącymi wówczas dwoma korytami Wisły, król Kazimierz Wielki założył nowe miasto i nadał mu własne imię. Plan miasta, zakładał regularny układ ulic otaczających plac, wielkością zbliżony do rynku krakowskiego. Fragmentem rynku jest dzisiejszy Plac Wolnica. Na środku rynku wzniesiono ratusz, mieszczący obecnie Muzeum Etnograficzne.

Decyzją króla Jana Olbrachta z roku 1495 przesiedlono Żydów z Krakowa na tereny wsi Bawół, i utworzono wyodrębnione "miasto żydowskie". Część żydowska zajmowała przestrzeń między obecnymi ulicami Miodową, Starowiślną, św. Wawrzyńca, Wąską, Józefa i Nową. W centrum dzielnicy żydowskiej znalazła się dzisiejsza ul. Szeroka, wokół której wybudowano bożnice, cmentarz i mykwę oraz wiele kamienic.

Nasz spacer po tej dzielnicy rozpoczniemy od Placu Wolnica, a konkretnie od Ratusza, na ścianie którego wmurowana została tablica, upamiętniająca „przyjęcie Żydów do Polski w średniowieczu”.

Król Kazimierz Wielki przedstawiony jest na tablicy jako anioł, rozpościerający skrzydła nad Żydami chroniącymi się w Polsce po pogromach w innych krajach Europy. Od XIV w. Polska była jedynym krajem, który udzielał azylu wygnanym Izraelitom z zachodu i wschodu.

Z Placu Wolnica, obok kościółka Bożego Ciała, którego wieża góruje nad Kazimierzem,

dochodzimy do ulicy Józefa i wchodzimy do bramy domu przy ulicy Józefa 12.

Dalej malowniczym pasażem, gdzie nagrywane były sceny do filmu

„Lista Schindlera”, przechodzimy na Plac Nowy.

Plac Nowy, jako centralny punkt Kazimierza zawsze pełnił funkcję placu handlowego.

Środkową część placu zajmuje okrągła hala targowa, potocznie nazywana "Okrągłakiem", w której do II wojny światowej była rytualna rzeźnia drobiu.

Obecnie Okrągłak został wpisany do rejestru zabytków.

Z Placu Nowego, zmierzamy w kierunku ul. Miodowej, gdzie znajduje się neorenesansowa Synagoga Tempel. Do synagogi uczęszczali wyłącznie Żydzi reformowani, którzy skłaniali się ku asymilacji kulturowej i społecznej z narodem polskim.

Przy ulicy Warszawera (wejście również od ul. Miodowej) znajduje się Synagoga Kupa, zwana także synagogą ubogich. Została ona zbudowana z funduszy gminy żydowskiej (stąd nazwa - kupa to po hebrajsku skarb kahału).

Północna ściana synagogi przylega do średniowiecznego muru obronnego Kazimierza.

Na skrzyżowaniu ulic Kupa i Izaaka usytuowana jest Synagoga Izaaka.

Na przełomie XIX i XX wieku przed wejściem frontowym dobudowano dwubiegowe schody z balustradami i centralnym gankiem arkadowym, przeznaczonym dla kobiet.

Wracamy na ulicę Józefa, przy której znajduje się Synagoga Wysoka.

W tej synagodze sala modlitwy umieszczona jest na piętrze, stąd pochodzi jej nazwa i jest jedyną w Polsce synagogą umieszczoną na piętrze.

W 2008 roku w synagodze odbyła się pierwsza uroczystość religijna w Krakowie, prowadzona przez rabina - kobietę.

Dochodzimy do Starej Synagogi przy ulicy Szerokiej.

Jest ona jedną z najstarszych zachowanych budowli tego typu w Polsce. Do 1939 roku pełniła rolę głównej synagogi krakowskiej gminy żydowskiej.

Synagoga prawdopodobnie zbudowana była w drugiej połowie XV wieku przez Żydów czeskich, przybyłych do Krakowa po pogromie praskim w 1389 roku.

Jej wschodnia ściana przylegała do miejskich murów obronnych, przez co była włączona w system fortyfikacji.

W październiku 1943 roku rozstrzelano pod jej murami 30 Polaków. W bożnicy mieści się obecnie Muzeum Judaistyczne.

Przy ulicy Szerokiej znajduje się Synagoga Wolfa Poppera, zwana Małą.

Budynek synagogi posiada mury podparte potężnymi szkarpmi.

Przed wejściem do bożnicy znajduje się mały dziedziniec, który zamyka trójosiowa brama.

W sąsiedztwie Synagogi Poppera jest dom, w którym urodziła się słynna Helena Rubinstein - późniejsza milionerka, znana na całym świecie jako "królowa kosmetyków".

Po przeciwnej stronie ul. Szerokiej znajduje się Synagoga Remu. Jest ona drugim najstarszym żydowskim domem modlitwy w Krakowie.

Jej nazwa wywodzi się od hebrajskiego słowa ReMu, co jest skrótem od żydowskiego tytułu wieloletniego naczelnego rabina krakowskiej gminy żydowskiej - Rabbi Mosze Isserles.

W synagodze tej można zobaczyć autentyczne i odrestaurowane wyposażenie:
oryginalny, rzeźbiony w kamieniu Aron ha-kodesz,

prostokątna bima, otoczona ażurową, kutą w żelazie kratą.

Z oryginalnego wyposażenia zachowały się również wiszące i stojące świeczniki z wizerunkami biblijnych zwierząt.

Po prawej stronie Aron ha-kodesz znajduje się szczególne krzesło, które nigdy nie jest zajmowane. Według legendy w tym właśnie miejscu zawsze modlił się rabin Remu, stąd teraz na znak szacunku jego dawne miejsce pozostaje wolne.

Przez lata Żydzi żyli wśród nas na Kazimierzu, tu się rodzili, ale i tu umierali. Mieli swoje domy, łaźnie, synagogi i swoje cmentarze.

Najstarszym jest Cmentarz Remu,

na którym postawiono pierwsze macewy w połowie XVI w.

Po okresie okupacji hitlerowskiej na terenie tego cmentarza ocalało zaledwie kilkanaście macew, w tym nagrobek rabina Mojżesza Isserlesa.

W końcu lat 50-tych XX w. na terenie cmentarza przeprowadzono prace porządkowe, podczas których odnaleziono kilkaset kamiennych macew, stel nagrobnych i sarkofagów.

W wewnętrzzną część muru wbudowano fragmenty płyt nagrobków, tworząc tzw. Ścianę Płaczu.

Istnieją jeszcze trzy cmentarze żydowskie: nowy cmentarz przy ul. Miodowej i dwa cmentarze na terenie Podgórze.

Podczas II wojny światowej w 1942 roku na terenie podgórskich cmentarzy hitlerowcy założyli obóz koncentracyjny Płaszów a macewy i nagrobki użyto do utwardzenia dróg i na podmurówki baraków.

Obecnie te cmentarze są uporządkowane.

W czasie II wojny światowej prześladowania Żydów przez Niemców rozpoczęły się na początku okupacji Polski we wrześniu 1939 r.

Getto krakowskie powstało w marcu 1941 roku w dzielnicy Podgórze, otoczone drutem kolczastym, a później wysokim murem. Teren getta był ogromnie przeludniony. Za przekroczenie granic getta bez przepustki groziła kara śmierci.

W marcu 1943 roku hitlerowcy zlikwidowali getto.

Bezpośrednio przed wybuchem II wojny światowej krakowska ludność żydowska liczyła około 64 tysiące osób. Okupację przeżyło niespełna tysiąc z nich.

Z placu Zgody, który dla upamiętnienia mrocznego okresu zagłady Żydów krakowskich w Getcie, nazwano Placem Bohaterów Getta, wracamy na ulicę Szeroką,

gdzie odbywa się coroczny koncert finałowy Festiwalu Kultury Żydowskiej - Szalom na Szerokiej. Jest to jedna z największych tego typu imprez na świecie. Serdecznie zapraszamy na festiwal wszystkich, którzy zechcą posłuchać opowieści o kulturze materialnej, zwyczajach i obyczajach Żydów mieszkających przed wojną na Kazimierzu, wsłuchać się w śpiew synagogałny, muzykę klezmerską, żydowską muzykę ludową, chasydzką.

Można tu obejrzeć filmy, spektakle i wystawy, wziąć udział w warsztatach.

Szkoda, że ze względu na ograniczenia czasowe nie możemy tego wszystkiego pokazać w naszej prezentacji.

Prezentację opracował zespół w składzie:

- Maria Jurewicz**
- Barbara Kwiecień**
- Bożena Wilczyńska-Doniec**
- Janina Zawadowska**
- Jerzy Filipowicz**
- Jerzy Pulchny**

Serdecznie dziękujemy za pomoc i wskazówki przy tworzeniu prezentacji oraz za ciekawe pokazanie zabytków Kazimierza Żydowskiego:

- Pani prof. dr hab. Halinie Bursztyńskiej**
- Pani dr Lidii Marii Jedlińskiej**
- Pani dr Wandzie Matras-Mastalerz**
- Pani przewodnik mgr Agnieszce Wać**